

**YOZMA TARJIMA MAHORATINI OSHIRISH
JARAYONIDATALABALAR DUCH KELADIGAN ASOSIY
QIYINCHILIKLAR**

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'qituvchi

Boqijonova Sayyoraxon Tuxtamurod qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada oliyta'lim muassasalarida yozma tarjima mahoratini oshirish jarayonida talabalar duch keladigan asosiy qiyinchiliklar har tomonlama tahlil qilinadi. Yozmatarjimaning murakkab intellektual faoliyat sifatidagi o'rne yoritilib, uning nafaqat lingvistik bilim, balki madaniy va kognitiv kompetensiyalarni ham talab qilishi asoslab beriladi. Tadqiqotda talabalar tomonidan yo'l qo'yiladigan keng tarqalgan xatolar, jumladan, lug'aviy yetishmovchilik, kontekstual ma'noninotog'ri talqin qilish, grammatik nomuvofiqliklar hamda so'zma-so'z tarjimagamoyillik kabi muammolar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, madaniy realiyalar vapragmatik ma'nolarni yetarli darajada anglamaslik tarjima sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Maqolada yozma tarjima jarayonining kognitiv jihatlari va tarjima strategiyalaridan samarali foydalanish masalalariga ham alohida e'tibor qaratiladi. Xulosa qismida esa tarjima ta'limini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilib, malakali va raqobatbardosh tarjimonlarni tayyorlashda matn tahlili, madaniyatlararo kompetensiya va mustaqil fikrlash ko'nikmalarining ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: *yo'zma tarjima, tarjima mahorati, lingvistik qiyinchiliklar, madaniy omillar, kognitiv jarayonlar, tarjima strategiyalari, tarjima ta'limi, tarjima sifati, madaniyatlararo kompetensiya*

Kirish

Globalashuv jarayoni va xalqaro aloqalarning kengayishi natijasida tarjimaga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, yozma tarjima professional kommunikatsiyaning muhim vositasi sifatida ilmiy, texnik, iqtisodiy va madaniy sohalarda muhim o'rin egallaydi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida tarjimonlarni tayyorlash jarayonida yozma tarjima mahoratini shakllantirish va rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, talabalar yozma tarjimini o'zlashtirish jarayonida qator jiddiy qiyinchiliklarga duch keladilar. Mazkur maqolada yozma tarjima ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida talabalar duch keladigan asosiy muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – ushbu qiyinchiliklarning lingvistik, madaniy va kognitiv omillar bilan bog'liqligini aniqlash hamda ularning tarjima sifati va talabalarning kasbiy shakllanishiga ta'sirini yoritib berishdan iborat.

Yozma tarjima jarayonining murakkabligi va uning ta'limdagi o'rni

Yozma tarjima oddiygina so'zlarni bir tildan ikkinchi tilga almashtirish jarayoni emas, balki murakkab intellektual faoliyat bo'lib, u til tizimi, kontekst, uslubva madaniy omillarni bir vaqtning o'zida hisobga olishni talab qiladi. Newmark ta'kidlaganidek, tarjima – bu “bir tildagi matn mazmunini boshqa tilda muallif niyatiga maksimal darajada yaqin holda qayta ifodalash jarayonidir” (Newmark, 1988).

Ta'lim jarayonidayozma tarjima talabalardan yuqori darajadagi til kompetensiyasi, matnni tahlil qilish qobiliyati va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini talab qiladi. Aynan shu jihatlar ko'plab talabalarga qiyinchilik tug'diradi, chunki ular ko'pincha tarjimini mexanik jarayon sifatida qabul qiladilar.

Lingvistik qiyinchiliklar

Talabalar duch keladigan asosiy muammolardan biri – lingvistik qiyinchiliklardir. Bular, avvalo, lug'at boyligining yetarli emasligi, so'zlarning kontekstual ma'nosini aniqlashdagi xatolar va grammatik tuzilmalarni to'g'ri uzata olmaslik bilan bog'liq. Bakerning fikricha, tarjimada eng ko'p uchraydigan xatolar so'z darajasida emas, balki kontekst darajasida yuzaga keladi (Baker, 2011).

Ko'pgina talabalar ko'p ma'noli so'zlar, frazeologik birliklar va terminologik birliklarni tarjima qilishda qiyinchilikka duch keladilar. Natijada tarjima matni sun'iy, notabiiy yoki ma'nosiz ko'rinishga ega bo'lib qoladi. Bundan tashqari, manbaa til va maqsad til grammatik tizimlarining farqliligi ham talabalarning yozma tarjima mahoratini rivojlantirish jarayonida muhim to'siq bo'lib xizmat qiladi.

Madaniy va pragmatik muammolar

Yozmatarjima jarayonida nafaqat til, balki madaniyat ham muhim rol o'ynaydi. Talabalar ko'pincha matnda yashirin holda mavjud bo'lgan madaniy realiyalarni, ijtimoiy konnotatsiyalarni va pragmatik ma'nolarni anglab yetishda qiynaladilar. Nida tarjimani “madaniyatlararo muloqot shakli” sifatida baholab, tarjimon madaniy tafovutlarni hisobga olmasa, ekvivalentlikka erishish mumkinemasligini ta'kidlaydi (Nida, 1964).

Masalan, ijtimoiy munosabatlar, rasmiy va norasmiy uslub, madaniyatga xos iboralar noto'g'ri tarjima qilinganda matnning kommunikativ vazifasi buziladi. Talabalar ko'pincha manba madaniyatini yetarli darajada bilmasliklari sababli matn mazmunini to'liq anglay olmaydilar, bu esa tarjima sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Kognitiv va strategik qiyinchiliklar

Yozma tarjima jarayoni murakkab kognitiv faoliyat bo'lib, u matnni tushunish, tahlil qilish, rejalashtirish va qayta ifodalash bosqichlarini o'z

ichiga oladi. Gile ta'kidlaganidek, tarjima jarayonida aqliy resurslarning to'g'ri taqsimlanmasligi tarjima sifatining pasayishiga olib keladi (Gile, 2009).

Talabalar ko'pincha tarjima strategiyalaridan samarali foydalana olmaydilar. Masalan, ular matnni umumiy mazmuni asosida emas, balki so'zma-so'z tarjima qilishga intiladilar. Bu esa tarjimaning mantiqiyliги va uslubiy yaxlitligini buzadi. Shuningdek, tahrirlash va o'z o'zini tekshirish ko'nikmalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi ham muhim muammo hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilibaytganda, yozma tarjima mahoratini oshirish jarayonida talabalar duch keladigan qiyinchiliklar ko'p qirrali bo'lib, ular lingvistik, madaniy va kognitiv omillar bilan chambarchas bog'liq. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun tarjima ta'limida matn tahliliga asoslangan yondashuv, madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish hamda tarjima strategiyalarini ongli ravishda o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, talabalarni mustaqil fikrlashga, tarjimani tanqidiy baholashga va o'z ishini tahrirlashga o'rgatish yozma tarjima sifatini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuvlar kelajakda malakali va raqobatbardosh tarjimonlarni tayyorlashga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Baker, M. (2011). *In Other Words: A Coursebook on Translation* . London: Routledge.

Gile, D. (2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training* . Amsterdam: John Benjamins.

Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation* . London: Prentice Hall.

Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating* . Leiden: E. J. Brill.